LORD RAGLAN'IN GELENEKSEL KAHRAMAN KALIBI VE BASAT*

Doç. Dr. M. Öcal OĞUZ

Batılı araştırıcılar tarafından yüzyılı aşkın bir zamandan beri üzerinde durulan "Geleneksel Kahraman Kalıbı" yakın zamana kadar ülkemizde bir araştırma alanı olarak dikkati çekmemiştir. Bu konu üzerinde ilk defa Robet A. Segal'in Batı'da bu alanda yapılan çalışmaları değerlendirdiği görüşlerini Türkçeye aktaran ve Lord Raglan'ın geliştirdiği geleneksel kahraman kalıbını Oğuz Kağan ve Er Töştük'e uygulayan Özkul Çobanoğlu durmuştur. (Çobanoğlu 1996:202-209). Çobanoğlu'nun bu çalışmasının ardından Lord Raglan'ın Türk Geleneksel Kahraman Kalıbı'nın ortaya çıkarılması bakımından son derece önemli bir hareket noktası sayılabilecek bu makalesi Metin Ekici tarafından Türkçe'ye aktarılmıştır. (Ekici 1998:126-138) Bu konuda üçüncü çalışma, Azerbaycan'ın başşehri Bakü'de 1998 yılı temmuz ayında toplanması planlanın 2. Dede Korkut Kollekyumu için Nisan 1998'de tarafımızdan "Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı ve Boğaç Han" adıyla hazırlanıp Düzenleme Komitesi'ne gönderilmiş ise de, Kollekyum'un ertelenmesi sebebiyle sunum ve yayım tarihi gecikmiştir. Bu konuda yapılan dördüncü çalışmada ise İsmet Çetin, Lord Raglan'ın Metin Ekici tarafından Türkçe'ye çevrilen makalesinden hareketle Oğuz, Manas, Edige Batır, Koblandı Batır, Er Sayın, Çora Batır, Alıp Manaş, Çibetey Han, Adil Sultan, Er Samır, Buğaç Han, Salur Kazan, Köroğlu, Kozay Batır'ın "olağan üstü doğumları ve aileleri üzerinde durarak bir Türk Geleneksel Kahraman Kalıbı teklifinde bulunmuştur. (Çetin 1998)

Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbı'nın yukarıda adlarını verdiğimiz kahramanlar üzerinde denenmesi son derece ilgi çekici sonuçlar ortaya koymuştur. Bu ilgi çekici sonuçların önemli gördüklerimizden birincisi, Batı Geleneksel Kahraman Kalıbı'nın Türk Geleneksel Kahramanlarına olduğu gibi tatbik edilmesinin mümkün olmadığı tezinin güçlenmiş olmasıdır. İkincisi bu metotlu yaklaşımdan yararlanarak Türk geleneksel kahraman kalıbının belirlenmesi için geleneksel kahramanların bu metot çerçevesinde incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu çalışma da Türk Geleneksel Kahraman Kalıbı'nın ortaya konulması çalışmalarına katkı sağlamak düşüncesiyle yapılmıştır. Bütün geleneksel kahramanlarımız hakkında ayrı ayrı bu tür çalışmaların yapılması bu bakımdan önemlidir. Bu çalışmalardan elde edilecek sonuçlar ilerde oluşturulacak Türk Geneleneksel Kahraman Kalıbı için bir ön hazırlık veya temel niteliği taşıyacaktır.

Bu çalışmamızda, Metin Ekici tarafından yapılan çeviriye göre Lord Raglan tarafından yirmi iki maddede toplanan

Batı Geleneksel Kahraman Kalıbı, Dede Korkut kahramanlarından Basat (Ergin 1994:206-215) üzerinde denenerek ve kalıplaşmada meydana gelen benzerlikler ve farklılıklar ortaya konularak bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır:

1. Kahramanın annesi soylu bir bakidedir: Basat, Dış Oğuz beylerinden Aruz Koca'nın Kıyan Selçuk'tan sonra doğan ikinci oğludur. Dolayısıyla annesinin bakireliğinden söz edilemez. Metinde soylu olup olmadığı konusunda ise bilgi bulunmamakla birlikte, Dış Oğuz beylerinden Aruz Koca'nın karısı olması dikkate alındığında "sıradan biri" olmadığı düşünülebilir. L.Raglan'ın belirlediği Batı Geleneksel Kahraman Kalıbı'nın önemli ve sürükleyici bir unsuru olan "bakireden doğma" bu çalışmadan öncekilerde de görüldüğü gibi Türk destan kahramanlarında bir kalıp olma özelliğini taşımamaktadır. Hatta yapılan çalışmalar dikkate alındığında bu noktada geleneksel Türk kahramanının başka bir kalıp içinde karşımıza çıktığı görülür. Bu kalıplaşmanın temel unsuru, kahramanın "evli bir çiftin" çocuğu olmasıdır. Ancak, diğer Geleneksel Türk kahramanları ile ilgili bilgiler değerlendirilmeden böyle bir kalıplaşmadan söz etmenin de erken olduğunu söylemeliyiz.

2. Babası bir kraldır: Bilindiği üzere Dede Korkut Kitabı'nda en üst yönetici tartışılmaz kişiliği ve otoritesi ile "Hanlar Hanı Bayındır Hanı"dır. İç ve Dış Oğuz'ın Beylerbeyi ise Salur Kazın'dır. Salur Kazan aynı zamanda İç Oğuz Beyi iken, kahramanımız Basat'ın babası Aruz Koca ise Dış Oğuz Beyi'dir. Dış Oğuz'daki diğer beyler öncelikle Aruz Koca'ya bağlıdır. Bu da Basat'ın itibarlı, nüfuzlu ve güçlü bir ailenin çocuğu olduğunu göstermektedir. Üzerinde inceleme yapılan öteki kahramanların da han, hakan, hükümdar, bey gibi bir unvan taşıyan kişilerin çocukları oldukları görülmektedir. Hikaye ve masal anlatılarından epik kahramanlara ve mitolojik devrilere gidildikçe bu asalet unvanlarının artabileceği varsayılmalıdır. Bu bilgiler de Türk geleneksel Kahramanlarının, Batı kahramanları gibi "soylu bir aile"ye mensup olduklarını göstermektedir. Batı kahramanlarına Türk kahramanlarının bu açısından benzediğini ve böyle bir kalıplaşmayı dikkate almak gerektiğini ifade etmeliyiz.

3. Baba çoğunlukla kahramanın annesinin yakın bir akrabasıdır: "Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy"da böyle bir akrabalığın olup olmadığı hakkında herhangi bir kayıt yoktur. İncelenen diğer geleneksel kahramanların da anne ve babalarının akrabalığı kalıp oluşturacak sıklıkta karşımız çıkmamaktadır. Oğuz Kağan'ın İslami rivayetinde Oğuz'un amcasının kızı ile evlendiği belirtiliyorsa da babası ve annesinin akrabalığından söz edilmemektedir. Hatta eski devirlerde ve günümüzde birçok Türk bölgesinde "yakın akraba ile evlenmenin geleneksel bir yasak" olarak karşımıza çıktığı dikkate alınırsa, Türk geleneksel kahramanı için böyle bir kalıbın mitolojik devir anlatılarında bulunmadı-

ğı varsayımının daha güçlü olduğunu görürüz.

4. Kahramanın anne rahmine düşüş şartları olağan dışıdır: Basat için böyle bir olağan üstülük söz konusu değildir. Bununla birlikte Türk Geleneksel Kahraman Kalıbı'nın oluşturulmasında bu husus dikkate alınmalıdır. Çünkü incelenen diğer kahramanların büyük bir bölümünde bu olağan üstülük belirtilmektedir. Esasen mitolojik kahraman için bu olağan üstülük tabiidir. Laglan'ın oluşturduğu kalıpta yer alan bu maddenin Türk kahramanı açısından da değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Basat'ın karamanlığın mitolojik kökeni bakımından önemli olan bu unsurundan mahrum oluşunu Dede Korkut anlatılarının "kahramanlık çağı" açısından "geç dönem" ürünü olmasından kaynaklandığını düşünmek gerekir. Lord Raglan'ın ifade ettiği "Kahramanlık çağı", "Komik çağı" ve "Trajik çağ" (Ekici 1998:137) üçlemesinin Türk anlatıları için "destan çağı", "masal çağı" ve "hikaye çağı" olarak ele alınması mümkündür. Bu bakımdan Dede Korkut Kitabı'nın "geç destan", "erken hikaye" eseri olduğu veya başka bir anlatımla "epik"-"epikoromanesk" kültür sürecinde yazıya aktarıldığını söyleyebiliriz. Bütün bu varsayımlara rağmen, hikaye döneminde de kahramanların olağan üstü şartlarda anne rahmine düştükleri dikkate alınırsa "olağan üstü şartlarda anne rahmine düşme"nin Türk kahraman kalıbı için önemli olduğu görülür. Basat'ta bu özelliğin bulunmayışını şimdilik Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatıların bir çok açıdan değerlendirilmesi gereken istisnai özelliklerinden biri olduğu şeklinde yorumluyoruz.

5. Kahraman aynı zamanda bir Tanrı'nın oğlu olarak kabul edilir: Basat için böyle bir özellik söz konusu değildir. Ancak, bütün Türk geleneksel kahramanları için aynı şeyi söyleyemeyiz. Gerek Göktürk Kitabelerindeki ifadelere göre tarihi, gerekse Buku Kağan, Manas gibi destani kahramanlarda bir "Tanrılık" düşüncesinin bulunduğu hatırlanmalıdır. Göktürk kitabelerindeki "Tanrı gibi gökte olmuş", Buku Kağan'daki "Ben kendimi tanrı sanırdım" veya Manas'taki "Ben kendimi Tanrı sanıyordum meğer Tanrı başkasıymış" ifadeleri, dünya anlatılarının bir çoğunda karşımıza çıkan mitolojik yöneticilerin tanrılık iddialarına uygun düşmektedir. Bununla, beraber, Batı anlatılarında olduğu gibi Türk destanlarında "bir bakire ile tanrının cinsel ilişkisi" kalıbına, incelenen metinlerde rastanmamıştır. Bu sebeple Türk anlatıları için bu kalıp yerine bir önceki maddede yer alan "anne rahmine olağan üstü şartalarda düşme" kalıbını yeni bir ifade biçimiyle kullanmak daha doğru görülüyor.

6. Çoğunlukla baba tarafından onu öldürme girişiminde bulunulur: Basat için böyle bir husus söz konusu değildir. Ancak Türk anlatıları için böyle bir kalıbın varlığı Batı geleneksel kahraman kalıbındaki sıra ve şartlar dışında olmakla birlikte yok sayılamaz. Oğuz, Boğaç ve Semetey bir şekilde babaları

veya dedeleri tarafından öldürülmek istenirler. Şu halde bu kalıbın diğer anlatılarda karşımıza çıkma sıklığını dikkate almamız gerekmektedir.

7. Kahraman gizli bir yere gönderilir: Basat, anlatıya göre Oğuz'un üzerine düşman gelip kaçtığı bir zamanda kaybolmuştur. Bu kaybolma aile için büyük bir üzüntü olmuş ve babasını da tabiatiyle etkilemiştir. Babanın oğlunu öldürüeceği korkusuyla çocuğun gizli bir yere gönderilmesi kalıbından bu anlatıda söz etmek mümkün değildir. Ancak yine batı geleneksel kahraman kalıbından sıra ve şartları farklı olmak üzere Türk anlatılarında da Boğaç'ta olduğu gibi oğulu babadan veya Semetey'de olduğu gibi torunu dededen gizleme şeklinde bir motifin bulunduğunu unutmamak gerekir.

8. Uzak bir ülkede evlat edinen aile tarafından büyütülür: Küçük bir bebek iken kaybolan Basat, asalanlar tarfından büyütülür. Ad verme çağında bulunur ve tekrar Oğuz'a getirilir. Oğuz kahramanlarının genellikle ilk gençlik çağlarında yani 15 yaş civarında kahramanlık göstererek ad aldıkları hasaba katılırsa Basat'ın da delikanlı oluncaya kadar aslanlar arasında yaşadığı düşünülebilir. Acaba burada Lord Raglan'ın "evlat kurban etme" ritüeli ile ilgili değerlendirmeleri dikkate alınabilir mi? L. Raglan'a göre evladın uzak bir ülkeye gönderilmesi ritüelistik bir hiledir. Evlat kurban etme yerine bir hayvan kanı akıtılmakta ve Tanrılar kandırılmakta, çocuksa gizlenmektedir. Basat için böyle bir olayın metinde anlatılmamış olsa da mümkün olmadığı Aruz Koca'nın diğer oğlu Kıyan Selçuk'un varlığından anlaşılmaktadır. Ancak, Oğuz kahramanlarının 15 yaşına gelinceye kadar adsız dolaşmalarının arka planında böyle bir ritüelin etkisi olabilir mi sorusunu yabana atmadan diğer kahramanların hayatlarını da inceleyerek bir sonuca varmak gerektiğini söyleyebiliriz. Çünkü halk anlatılarında "sandığa koyarak denize atma" şeklinde bir motifin yaygınlığı bilinmektedir (Şimşek 1997:34) ki L. Raglan'ın teorisi açısından bu motife yaklaşmak pekala mümkündür.

9. Kahramanın çocukluğu hakkında bize hiçbir şey anlatılmaz: Basat hikayesinin hacimce küçüklüğü dikkate alınırsa kahramanın çocukluğu ile ilgili anlatılanların oldukça fazla olduğu görülmektedir. İncelenen diğer destan kahramanlarının çocuklukları hakkında da Türk anlatılarında bir hayli bilgi bulunduğunu biliyoruz. Bu sebeple, Türk anlatıları için bu kalıbın uygun olmadığını söyleyebiliriz. Hatta, Türk anlatılarında kahramanın gelecekteki başarılarının habercisi olan özelliklerinin çocukluğunda itina ile belirtildiği görülmektedir. Bu sebeple Türk geleneksel kahramanları için oluşturulacak kalıpta "başarılı bir çocukluk çağı" vurgulanacak bir özellik olarak görünmektedir.

10. Kahraman yetişkinlik çağındayken gelecekte kral olacağı yere gider:

Basat, aslanlar asında geçen çocukluğunun andından Oğuz ülkesine döner ve Dede Korkut tarafından kendisine Basat adı verilir. Olay örgüsü ve sırası L. Raglan'ın geleneksel kahraman kalıbın-

dan farklı olmakla birlikte "gurbete çıkma", "esir edilme" gibi bir sebeple geleneksel Türk kahramanlarının önce yurtlarından ayrıldıkları ve çeşitli maceralardan sonra geri döndükleri bilinmektedir. "Geri dönüş" Türk kahraman kalıbı için önemli bir unsurdur. Gözlemlerimiz ileride yapılacak çalışmalarda bu motifin sık sık araştırıcıların karışısına çıkacağı yönündedir. Nitekim Basat da gerçek başarısını uzun bir seferden döndükten sonra sağlar.

11. Kahraman; kral, dev ejderha veya vahşi bir hayvana karşı zafer kazanır:

Basat, seferden dönünce Tepegöz'ün Oğuz ülkesine yaptığı kötülüğü öğrenir ve hiç kimsenin yenemediği bu insan üstü varlığı öldürür. Geleneksel Türk kahramanlarının bu tür başarılar gösterdiklerini incelenen diğer kahramanlarda da görmekteyiz. İslami rivayette Oğuz Karahan'ı, Boğaç boğayı öldürür. Kahramanlığın ispati veya gereği olarak bu tür bir başarıyı diğer kahramanlarda da görmekteyiz.

12. Çoğunlukla selefinin sızı olan prensesle evlenir: Basat hikayesinin hiçbir yerinde böyle bir evlilik yoktur. Ancak geleneksel Türk kahramanlarının kendileri gibi soylu kızlarla evlendikleri hususu ise kalıp oluşturacak yoğunlukla karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Türk kahramanları için de "soylu bir kız ile evlenme"den söz edebiliriz.

13. Kral olur: Basat, çocukluk çağını aslanların arasında geçirir ve Dede Korkut'un telkinleri üzerine Oğuz içine döner ve ad alır. Ad alan kahramanlara Dede Korkut'ta "hanlık" ve "beylik" verildiği ise bilinmektedir. Basat'ın da "bey" olarak taltif edildiğini söyleyebiliriz. Basat asıl başarısını gösterince yani Tepegöz'ü öldürünce takdirle karşılanır. Ancak burada bir taht veya beylik söz konusu edilmez. Bununla birlikte diğer Türk kahramanlarında "dönüş"e bağlı olarak bir "yükseliş" ten söz etmek mümkündür. Olay örgüsü ve sırası Lord Raglan'dan farklı olsa da geleneksel Türk kahramanları için böyle bir kalıptan söz etmek yanlış olmaz.

14. Bir süre herhangi bir hadise olmasızın ülkeyi yönetir: Basat için bu husus söz konusu değildir. Dede Korkut Kitabı'nda kahramanların bütün hayatlarından ziyade önemsenen maceraları anlatılır. Türk anlatılarının büyük çoğunluğunda "doğum" dan "ölüme" kadar olan süreçten ziyade, olay kurgusunda önemsenen büyük olayın gerçekleşmesine kadar olan hayatları anlatılmaktadır. Ancak bu genellemeyi bütün kahramanlar için yapılabilecek durumda değiliz. Oğuz, Manas, Semetey, Köroğlu gibi kahramanların maceralarının bütün hayatlarını içine aldığını biliyoruz. Oğuz'un yaşlanarak tahtını oğullarına bırakması sahnesi dışında diğer kahramanların "er meydanında" veya "hile ile" öldürüldüklerini görüyoruz. Bu sebeple Türk geleneksel kahraman kalıbının belirlenmesinde çoğu zaman "öldürülme" motifi veya bunun zıddı olarak "mutlu ve başarılı son" motifi üzerinde durmak gerekiyor.

15. Kanunlar yazar: Basat için böyle bir husus söz konusu değildir. Diğer Dede Korkut kahramanlarında da bu özelliği göremeyiz. Olay örgüsü ve ka-

lıp sırası farklı olmakla birlikte "hakan" unvanını alan geleneksel Türk kahramanlarının "kanın koyucu" özelliklerini hatırda tutmak gerekiyor. Oğuz bu bakımdan tipik bir örnektir.

16. Daha sonra kahraman tanrıların ve/veya halkının sevgisini kaybeder:

Basat için bu madde de uygun değildir. Çünkü Basat'ın anlatısı 11. Maddedeki "zafer" sahnesi ile sona ermektedir. Dede Korkut kahramanlarının çoğunun macerası "yönetici" seçilmeleriyle son bulmaktadır. İncelenen destan kahramanlarında da bu maddeye uygun düşen bir yön görülmemektedir. Dolayısıyla bu kalıbı belki Türk anlatıları için hiç düşünmemek daha doğru olabilir. Ancak kesin bir görüş bildirmek için bu çalışmaların azlığı sebebiyle henüz vakit erkendir.

17. Tahttan ve şehirden uzaklaştırılır: Önceki maddelere bağlı olarak Basat için bu madde de uygun değildir. İncelenen kahramanlarda da böyle bir durumla karşılaşmıyoruz. Dolayısıyla bu maddenin geleneksel Türk kahramanı için bir kalıp oluşturmadığını söyleyebiliriz.

18. Kahramana esrarengiz bir şekilde ölümle tanışır: Dede Korkut anlatılarının tipik bir özelliği olarak "başarı"dan sonra vak'a bittiğinden Basat için bu madde de uygun değildir. Ancak incelenen diğer kahramanlarda "ölümle tanışma" sahnesi bulunmaktadır. Her canlının kaçınılmaz sonu olan ölümün Türk destanlarında yer almaması düşünülemez. Ancak incelenen kahramanların ölümle karşılaşmaları Lord Raglan'ın kalıbına uymamaktadır. Bununla birlikte Türk geleneksel kahramanında da "kahramanın sonu" ile ilgili bir kalıplaşmanın olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

19. Çoğunlukla bir tepenin üzerinde ölür: Basat'ta olduğu gibi incelenen diğer kahramanların maceralarına da bu madde uymamaktadır. L. Raglanın Batı anlatıları için belirlediği bu maddenin Türk geleneksel kahraman kalıbının belirlenmesinde önemli bir yerinin olacağını söylemek zordur.

20. Çocuklarından hiçbiri -eğer varsa- onun yerine geçemez: Basat için bu madde söz konusu değildir. Ancak incelenen diğer kahramanlarda "ölüm sonrasında oğulun tahta geçmesi" ile ilgili bir kalıplaşmadan söz edilebilir. Fakat bu tür bir tahta geçişin olay örgüsünün L. Raglan'ın belirlediği kalıplara ve kalıp sırasına uygun olmadığını söyleyebiliriz.

21. Kahramanın vücudu gömülmez: Basat için olduğu gibi diğer kahramanlarımız için de böyle bir kalıplaşmadan söz etmek mümkün değildir. Bunun aksine olarak ölen kahramanların büyük törenlerle gömüldüğü şeklinde bir kalıplaşma Türk anlatıları için daha uygun düşer.

22. Kahramanın gömülü olduğu kabul edilen bir veya daha fazla kutsal mezarı vardır: Basat'ın sağladığı başarı ile L. Raglan'ın belirlediği 11. Maddede anlatı bittiği için böyle bir husus kahramanımız için söz konusu değildir. Bununla birlikte "kahramanın mezarı" şeklinde bir kalıplaşmamış Türk geleneksel kahramanı için de sözkonusu olabileceğini söyleyebiliriz.

Buraya kadar yaptığımız tespiti Basat açısından değerlendirecek olursak, Lord Raglan'ın belirlediği kahraman kalıbının 22 maddesinden sadece ikisine kahramanımızın tıpa tıp olmasa da uygunluk göstediği görülmüştür. Bu iki madde ise, "kahramanın babası kraldır" ve "kahraman kral, dev ejderha veya vahşi bir hayvana karşı zafer kazanır" kalıplarıdır. Bu kadar az benzerlik ortada iken bir geleneksel kahraman olarak Basat'ı, Raglan'ın belirdiği kalıba göre izah etmemiz mümkün değildir. Ancak ister Basat için isterse diğer kahramanlarımız için olsun Raglan'ın belirlediği kalıptan yararlanarak bir takım tahlili sonuçlara ulaşmamız mümkündür. L. Raglan'ın belirlediği kahraman kalıbının olay örgüsü ve sırasına dikkat edilmeksizin bünyesinde taşıdığı bir çok kalıplaşmanın Türk geleneksel kahramanları için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. L. Raglan'ın kalıbına Basat iki madde bakımından benzerlik göstermekle birlikte bir çok açıdan ortak motifler ve hareket noktaları gözden kaçmamaktadır.

Sonuç olarak bizden önce yapılan çalışmalar ve bizim çalışmamız şunu göstermiştir ki L. Raglan'ın kahraman kalıbının, Türk geleneksel kahramanlarını anlamamız için yeterli olmadığı, ancak metotlu araştırmalar için iyi bir başlangıç oluşturduğu görülmüştür. Türk geleneksel kahramanlarının kendine mahsus bir kalıplaşmasının olduğu ve bu kalıplaşmayı belirlemek için daha fazla meslektaşımızın bu yolda çaba göstermesi gerektiği gerçeği ise ortadadır. Yapılan az sayıdaki çalışmadan geleneksel anlatı kahramanlarımızda bir kalıplaşmanın var olduğu izlenimi doğmaktadır. Bununla birlikte farklı kültürel yapılar içinde bulunan ve birbirinden uzak coğrafyalarda yaşaşan Türk soyluların geleneksel anlatılarından bir geleneksel kahraman kalıbı çıkarmanın zorluğu ortadadır. Her şeyden önce "tarihi kahraman" ile "edebi kahraman" ayrımının doğru yapılarak, her edebi kahramanı tarihi kahraman kabul eden romantik yaklaşımlardan uzak "geleneksel kahraman"ın mit ve ritüellerle örülü bir "kalıplaşmış anlatı kahramanı" olduğu gerçeğini göz ardı etmeyen çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

* 6-10 Ekim 1998 tarihleri arasında Konya'da Türk Dil Kurumu ve Selçuk Üniversitesi tarafından düzenlenen "Uluslar Arası Dede Korkut Bilgi Şöleni"nde sunulan bildirinin metnidir.

KAYNAKÇA

Çetin İsmet 1998, "Türk Destan Kahramanları ve Köroğlu" Çanakkale 18 Mart Üniversitesi 3. Uluslar Arası Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuş, Milli Folklor 6,10,39 (Güz 1998)'de yayınlanmıştır.

Çobanoğlu, Özkul 1996. "Lord Raglan'ın Batı Halk Kahramanı Kalıbı Açısından Oğuz Kağan ve Er Töştük Destan Kahramanlarına Bakış", Umay Günay Armağanı. Ankara.

Ekici Metin (Çev.)- Lord Raglan 1998, "Geleneksel Kahraman" Milli Folklor 5,10,37 (Bahar 1998), 126-138. Ankara.

Ergin Muharrem 1994. Dede Korkut Kitabı 1. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Oğuz M. Öcal 1998. "Lord Raglan'ın Geneleneksel Kahraman Kalıbı ve Boğaç Han", 2. Dede Korkut Kollekyumu Bildiri metni. Milli Folklor Sayı: 40

Şimşek Esma 1997. "Halk Anlatılarında Sandığa Koyarak Denize Atma Motifi Üzerine". Milli Folklor 5,9,36 (Kış 1997), 34-41.